

УДК 364.272:616.98

СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА ПРОГРАМ ЗМЕНШЕННЯ ШКОДИ ВІД НЕМЕДИЧНОГО ВЖИВАННЯ НАРКОТИКІВ

Шевчук Г. В.,

*доцент кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
канд. юрид. наук*

Як свідчить статистика МОЗ України, одночасно із зростанням числа осіб, які зловживають наркотиками, приблизно у такий же прогресії зростає й кількість ВІЛ-інфікованих. За оціночними даними Центру громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України станом на 01 липня 2017 р. в Україні мешкало майже 250 тисяч ВІЛ-інфікованих осіб, з них 70 тисяч осіб з діагнозом СНІД. За весь період епідеміологічного спостереження від захворювань, спричинених СНІДом, померло понад 43 тисячі людей. Лише протягом першого півріччя 2017 року 1948 споживачів наркотиків інфікувалися ВІЛ, а загальною чисельністю таких осіб з числа наркоспоживачів налічує вже понад 100 тисяч¹.

Саме тому особливу роль у профілактиці негативних медичних та соціальних наслідків серед споживачів ін'єкційних наркотиків (зменшення рівня наркоманії, захворюваності на ВІЛ/СНІД, вірусні гепатити та інші небезпечні інфекційні хвороби, зниження рівня вчинення наркозалежними особами корисливо-насильницьких злочинів та злочинів у сфері обігу наркотиків) відіграють програми зменшення шкоди.

Зменшення шкоди – це прагматичний і гуманний підхід до зменшення особистої та соціальної шкоди, пов'язаної з немедичним вживанням наркотиків, особливо ризику зараження ВІЛ та іншими небезпечними інфекціями, які передаються через кров і статевим шляхом. Цей підхід спрямований на вирішення першочергових проблем і зменшення ризику захворювань, пов'язаних з ін'єкційним вживанням наркотиків, через методики, що забезпечують гуманне ставлення до наркозалежних, дотримання їхніх прав. Зменшення шкоди спрямоване на профілактику ускладнень, пов'язаних з немедичним вживанням наркотиків, і на зміну поведінки людей, які з тих або інших причин уже вживають наркотики. Таким чином, зменшення шкоди, сприяючи встановленню контактів і наданню допомоги споживачам наркотиків, є своєрідним етапом на шляху до їх повернення в суспільство.

Стратегія передбачає не досягнення максимуму – відмови від вживання наркотиків (це надто важке завдання), а слугує реальній меті – зниженню негативного впливу на здоров'я від їх немедичного

¹ Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ohc.org.ua/>.

вживання самого споживача та його оточення. Стратегія безпосередньо націлена на осіб, які з тих чи інших причин вже вживають наркотики і, можливо, ще не готові від них відмовитись.

Зменшення шкоди є однією з ланок протидії незаконному обігу наркотиків, яке включає такі стратегії, як зменшення пропозицій і зменшення попиту. Реалізацією програм зменшення шкоди займаються громадські (неурядові) організації, які взаємодіють з державним сектором, в першу чергу, з правоохоронними органами.

Головними завданнями програм зменшення шкоди є: встановлення контакту з представниками цільової групи споживачів наркотиків, сприяння у відновленні і підтримці контактів споживачів наркотиків із соціальними і медичними службами; профілактика розповсюдження інфекційних захворювань, ВІЛ/СНІДу, гепатитів у середовищі таких осіб і в суспільстві в цілому; зміна ставлення цільової групи до проблеми вживання наркотиків і зміна поведінки споживачів наркотиків на менш небезпечну; підтримка і допомога батькам, дітям, близьким споживачів наркотиків; сприяння і мотивація споживачів наркотиків до участі в лікувальних і профілактичних програмах; участь у формуванні державної політики щодо ВІЛ/СНІДу і вживання наркотиків; захист загальнолюдських прав і інтересів відносно споживачів наркотиків.

Основними інструментами зменшення шкоди є: інформаційно-просвітницька робота (аутріч робота) серед споживачів ін'єкційних наркотиків, що передбачає консультування та надання інформаційної освіти з медичних, соціальних і правових питань, створення груп взаємодопомоги, поширення інформації про права людини і захист її прав; забезпечення споживачів ін'єкційних наркотиків необхідними засобами для безпечного введення наркотиків шляхом ін'єкцій (обмін голів і шприців); вулична соціальна допомога; замісна підтримуюча терапія та інші види лікування наркотичної залежності; перенаправлення затриманих за вчинення правопорушень наркозалежних осіб до громадських організацій, що надають медичні або соціально-правові послуги; соціальний супровід наркозалежних осіб та осіб, які вже припинили вживання наркотиків; зменшення або відміна кримінального покарання за порушення, пов'язані з немедичним вживанням наркотиків; просування обґрунтованих та гуманних підходів до формування наркополітики на місцевому, національному та міжнародному рівнях.

Завдяки впровадженню програм зменшення шкоди має поступово відбуватися переорієнтація у підходах до роботи наркологічних та соціальних служб. Основним принципом їхньої роботи стала орієнтація на безпосередні потреби споживачів наркотиків, співпрацю і взаємодію з представниками цієї групи. Зазначене знайшло своє відображення у національних нормативних актах, якими регламентовано більшість інструментів зменшення шкоди.